

vsaka ura, da temeljitega učenja svojega jezika nam je tako zelo treba, kakor slepcu pogleda. Če hočemo sami sebe pošteno soditi, moramo reči, da od leta 1825 se je mnogo popravil naš književni jezik, ali da pa vendar izmed vseh slovnice, kolikor nam je od tedaj spisanih, nobena Metelčice še dosegla nej, nikar da bi jo bila prešla, i da nekatere med njimi so polne zmot i napak. Sem ter tje se kdo naših rojakov celo tako-le oglasi: ti i ti naši bratje so uže daleč pred nami, ki pišo novele, zgodovino itd., za jezik se pa več ne prepirajo, kakor mi. Tem nespametnim besedam nej kaj odgovoriti. Trdna resnica je, da še le, kadar bode vse Miklosičevo preiskavanje dovršeno, potem si bomo Slovenci mogli narediti pravo slovensko slovnico. Nepremekljive so tega jezikoslovca besede, ktere je dvakrat povedal v uvodu knjige „vergleichende lautlehre“, na VII. i XI. strani, da namreč „stara slovenščina vsem slovanskim jezikom brez izimka v sebi hrani pregloboko pravilo“. Če to velja za vsa narečja, mora še posebno za slovenščino, poleg bulgarščine prvo šči stare čestitljive matere. Zato naj bi se zdanji naš jezik učil, pretresal i sodil vedno le na stalu starega jezika; vse drugo modrovanje je prazno. Kdor hoče iskati novej slovenščini pravil, pa stare ne zna, tak le golomiši. Lahko je razumeti, koliko bi nam pridovalo, ko bi se stara slovenščina po učilnicah posadila na mesto, kakoršnega je vredna.

Vrnimo se k slovarju. Ta knjiga je Slovcu, ki se hoče jezika dobro naučiti, vredna, da bi jo se zlatom odvagal. Nejssem v strahu, da bi preveč bil rekel, videč, kak zaklad neprecenljivega blaga je shranjen v njenih listih. Prigovor je: „habent sua fata libelli“; to delo beróč sem pa mislil: „habent sua fata et chartae libelli.“ Ljubezni do slovenščine, ktera diha iz vsacih Miklosičevih bukev, ne pogrešamo tudi tú, ker dobro vé, kako potrebni smo nauka, za kar bi imeli učenemu rojaku posebno hvaležni biti. Pri tacih oblikah, ktere nam je bil uže razložil, pa se jih nejsmo sploh poprijeli, zopet ponavlja, kako je prav; tako bereš na 121. strani: „vendar, vener, vini fortasse, tamen est vъмъ da že“. Obsledil je nekje celo Ribničana, ki mu je v slovar podal toliko dobrih, po našem kraji zares navadnih, ali knjigam do zdaj še sploh neznanih besed.

Naposled opominjamo še slovenske i tudi slovanske učitelje sploh, naj ne pozabe pridnim mladenčem viših latinskih učilnic na koncu šolskega leta v dar dajati Miklosičeva dela. Posebno slovar je pravo darilo učencu, ki se pridno uči svoj materni jezik. Levstik.

Nekdanji tovarši kje ste?

I. Del.

Apparent rari nantes in gurgite vasto. Aen. L. I. v. 118.

Kadar se barka na morja širjavi
S stotnami ljudstva u brezdno topi,
Redko kdo splava po morski puščavi,
Tem utopljencom podobni smo mi.

Svet je morje, in skrbi so valovi,
Piš so nesreče, zmotnjave svetá,
Tukaj so skriti klečeti bregovi;
Redek brez tróiti tukaj vesljá.

Grom, blisk in strele plaše grozovite;
Z nami valovi ko tigri počnó,
Stvarnik iz srede nature srdite
Kakor iz Sinaja pravi tako:

„Štej, ako moreš, kaj kapelj je reka?
Koljko jih zlije deževen lijak?
Toljko udarcov zadene človeka,
Krivde, le krivde nasledek je tak.“

„Paljca je zlomana, sodba zrečena,
Hlapec pravice je silni vihar.
Pred ali potlej, nič več ni rešenja,
Mora v globoko ubožec in car.“

Puntarski rod smo mi tú na galejah;
Da pač spokorni galejci bi b'li!
Saj smo lih kakor ko kaplje na vejah;
Veter potegne, pa kapelj več ni.

Živega smrt se ne ogne ničesar,
Bodi si črv ali žlahen gospod;
Sicer bi še živel, kdor prvi bil cesar,
Oče Adám bi možval še letod.

Kje ste toraj vi, tovarši nekdanji? —
Eni že zdavnej u zemlji drobní,
Ene vihar še po morski stezajni
Hitro naprej u pogine drví.

Kam greste, ljubi, tak naglo li dalje? —
„Vprašaj viharja, doklej nas bo gnal,
Blezo kjer morskega soma so staje,
Alj kjer se dan še ni nikdar zaznal.“

Redek iz bark že pogreznjenih plava,
Se na širocemu morji zgubi,
Tam, kjer je morska odljudna puščava,
Tamkaj gotova ga smrt ulovi.

Plavajo krone in škofovske kape
Zlate obleke in drago blagó,
Zraven razterganih revežev cape
Vse gospodarja na morji zgubó.

Ah, tudi meni je barka nezvesta;
Z mano se regasta v globel ravná,
S špranj mi napija smrt bela nevesta:
Bog ti pomozi! Da moj si, veljá!

Zdaj veselico zapoj „mizerere“,
In „Z globočin jez upijem na Te“.
Pot naj mertvaški s solzami te pere;
Umazan' mu tamkaj bi b'lo ti gorjé! (2. del prih.)

Lepoznansko polje.

Nočajski zmaj.

Pripoved iz srbske vojske.

(Dalje.)

Bil je že tretji dan, kar so Srbi pred Belim gradom utaborivši se silno naskakovali tamošnje sgrade; al spahije se branijo za žive in mrtve; beligradske zidine so trdne. Topovi sicer pogosto pokajo, pa bombe so odkršile le tam pa tam kak kos zidú, izvalé le tam pa tam kak kamen, več jih je pa celo zastonj priletelo v zid in zopet odletelo. In ne vé se, bi bili Srbi, čeravno hrabri, osvojili Beli grad ali ne, in ukrotili spahije (ker so po Donavi dobivali živež), da jim ni pomogel sultan, kteremu je že preveč presedala oholost in srboritost nemirnih spahij. Ker se mu je zdaj prilika ponujala, da jih kaznuje zato, ker so se ustavljali novim naredbam, poslal je tri tisoč vojakov raji na pomoč.

Tistega dné, ko je vojska ta došla v tabor srbski, začeli so topovi bolje grmeti; veselo petje se je razlegalo na deleč in na široko okoli. Samo od iztočne strani, kjer sta bila Stojan Čupić in Todorović s svojimi bojniki, od tam se ni odzivalo veselo klicanje, čeravno so se tudi tam veselili, ker jim je nenadno došla pomoč. Peli so samo eno pesem — pesem, ki je dahijem grozila smrt in propast.

Begi in spahije so bili v neznanih skrbeh. Pa kaj ne bi bili v strahu bili! Svoje zidine so vidili pokrvavene. Ako so pogledali na tabor, vidili so blede mesec turški, pripravljen za napad. — Ni se toraj zastonj tresel Anglija s svojimi vred, kakor se trese topolovo perje. Allah jih je zapustil in brezno gotove nesreče je režalo pred njimi.

Solnce je bilo že za gorami, tabor srbski zavije se v tamo. Vse je tiho kakor v grobu, samo donavski valovi ne mirujejo in straže se oglašajo. Vojaci so kurili in sedeli okoli ognja pogovarjaje se o čezdanjem junaštvu in o Belem gradu, ne bi li skoro razvili na sgradah njegovih zastave svete svobode.

Pri enem ognju je sedel Peter Todorović s svojim po-bratimom Stojanom. Todorović je podpiral glavo z rokami na kolenih; razne misli so se mu križale v glavi, kakor

naj vas obokoli polje in gojzd. Ostali pešci naj planejo nad une, ki niso še došli na ravno. To ne bi bilo prav, da se zedinijo. Pa pazite! ne streljajte posamesni, ampak vsi naenkrat, da razderemo ob enem vso vrsto. To bo izdatno. To jih bo vse zmotilo. Jez pa udarim s svojimi konjiči nad-nje, kadar vidim, da je čas in potreba.“

Vojaki so pohvalili modro njegovo razredenje, in prej, preden so se Bosnjaki prikazali, bilo je že vse pripravno, da jih slavno sprejmó.

Hajdukov oddelek, ki se je podal z gojzda, šel je za oddelkom. Z druge strani je prišla vojska Kulim-kapetanova v gojzd z zelenimi zastavami, vihrajočimi v hladnem vetru, kateri je ugajal oznojenim bosniškim vojakom. Osman divno oblečen je prijezdil na čilem konji, prekrasno naujzdanem in pokritem s samim zlatom in srebrom. V roci je imel zastavo svojega kolena. Z ogromnim glasom zapové vojski, naj se vredi in v redu ostane tudi za naprej.

Pa ko je Osman še veleval, ustrelili so hajduki in podrli cele rajde Bosnjakov. Bosnjaki se prestrašijo; mislili so, da jih je strela zadela. Bežali so in se razgubili. Puške sopet zagrmé in oni še bolj prepadejo. Kar je bilo v gojzdu vojakov, izbežé na polje, kar jih je bilo pa na polji, pobegnejo v gojzd. Osman je jezdaril na svojem konji na vse strani in vikal in opominjal vojake, ali prizadetje njegovo ni bilo kaj izdatno; spravil je v red nekoliko vojakov, pa kar naenkrat zopet zagrmí, krogle padajo, kakor lije dež, kadar je ploha, in razderó vrste in pobijejo vojakov, da je groza. Mnogo mnogo jih je popadalo, kolikor jih je pa ostalo, zbežali so na vse strani vsi zmoteni, zatekli so se, kamor je kdo mogel. Samo Osman bega se ne dotakne ne ena krogla ne, kakor da je Stojan prav imel, ko je svojim vojakom pravil, da se ga ne prime nobena svinčenka. Veliko se je zopet trudil in jezdaril in mnogo iskal in sklicaval ter sklicaval nekoliko vojakov, ki niso marali in ne bali se dežja svinčenega.

Med tem pridirjá iz gojzda kakor lev — Stojan Čupić s svojimi konjiči — huj! kako dere, kako strašen je! Lasje so mu razkuštrani; visé mu vse po licah; fes je zgubil v gojzdu, iz oči mu gorí živi plam. S handžarom seče in maha na vse strani: na levo in na desno in dere naprej. Bosnjaki začno ljuto se boriti. Al kaj to pomaga? — Stojan skoči nad-nje, letel je tako rekoč nad njih glavami, za njim pa konjiki in sečejo in mahajo nasprotnikom po bučah in kodar je priletelo, da je vse prek letelo. Med sovražniki je bil tudi Osman Gjuro beg.

„Oskrunjevavec srbskih deklet!“ — zavpije Stojan — „kliči svojega preroka na pomoč, morda te reši osvete moje.“

„Gnjusobni robe!“ — zadere se Osman, in nažene konja nad Stojana, mahne z jataganom, razseče mu pas, in pas s pištolami vred je padel pod konja. Zdaj zamahne Stojan. Z enim mahljem odseče mu glavo, glava odleti, truplo se strese na konji, telebi na zemljo, Stojan mu potegne iz rok zeleno zastavo in na handžar natakne Osmanovo glavo. Delije (junaci) obide groza ter bežé kakor besni. Hajduki jo uderejo za njimi. Kdor je utekel handžaru, doseglo ga je konjsko kopito. Malo jih je uneslo jo in vrnilo se k glavni vojski Kulim-kapetanovi, kateremu so bili živa priča, kaj se je dogodilo. Drugi Bosnjaki so ostali na bojišču, in kosti njih niso se belile na šabačkem polji.

Osmanovo glavo je poslal Stojan Petru Todoroviću. Sporočil mu je: „Pobratime, Peter! Ostal sem mož-beseda. Glej, to ti je glava Osmanova. Osvetil sem tebe in sebe!“

Boj ta je bil 6. marca 1806. In takrat so dali Srbi svojemu junaku Stojanu pri njih slavno ime — ime: „Nočajski zmaj.“

Poslovenil P-ičan poleg Prok. Hoholuška.

Nekdanji tovarši, kje ste?

II. Del.

Post haec vidí turbam magnam. Apok. 7, 9.

Pravjo: V Ljublanici mož je povoden,
Grad pod vrtinci vès dičen stoji,
Kraj je okoli nebeško pogoden,
Para na svetu iskati mu ni.

Ktere mrtvaški vrtinci končajo,
Z dušo se selijo v tretje nebó,
Luč namest trupel obleko imajo,
Mavrica z žarom jih barva lepó.

Tukaj na skušnji so s trupli duhovi,
Tam bo izvoljenih duša teló.
Čmu so še dalje nezmerni svetovi,
Večnosti šola učila nas bo.

Rase v svetosti že sveta njih volja,
Zmota, skušnjava jih nič ne slepi,
To je nebeščanov blažena šola,
To so veselja, čez ktere jih ni.

Tičice bele alj solčno rumene
Pesme po logih nebeških pojó,
Sapica mila glasove zažene,
Mojstrom se lira ne glasi takó.

Nekdaj Anakreon sivček zagodel;
Zver je zamaknjena, skale živé,
Glas je nebeški se komaj porodil;
Traški divjaki so krotke ovcé.

Tam jih narejajo godci nebeški,
V tancih pojemnih ljubezen medlí,
Vem, ko bi rod jih zaslišal človeški,
Solz bi veselja b'le polne oči.

Zdaj gromé basi debelo, mogočno
Stresti osrče iz bronca moža,
Glasi trobent sekundirajo močno,
Dunaj, Pariz nič kaj tac'ga ne zná.

Angelji večkrat posebej pojejo
Glorio alj Sanktus alj ktero novo,
Čast ino hvalo Gospodu dajejo,
Vse se zamakne, — molitev je to.

Nekdaj na Taboru, ljubljena duša!
Viditi b'lo je nebeško blagost.
Pavel tud' vidi, zamaknjen poslušá;
Kaj ko izreči mu brani slabost!

Patemski videc je trumo zagledal,
Trumo nebeško ki šteti je ni.
Vsac'ga zaroda so vmes, — je povedal.
Tamkaj se našim nebeško godí.

Da bi mi srečno za njimi hodili!
Če so težave, gredé so domú.
Tukaj za vžitek samo se nam sili
Dosti pelina, gorjup'ga medú.

Poženan.

Slovenka. *)

Da rojena sem Slovenka,
To me srčno veseli;
Ni mi sile biti Nemka,
Šega stara kar velí.

Saj slovenski glasi mili
Oj! presladko nam doné;
O veselji ino sili
Nam ogrevajo srcé.

Saj Slovenkam tudi sije
Solnce lepo kot drugod,
Duh cvetlic prijetno dije,
Ker so naše zemlje rod.

Kje ljubezen bolj goreča
Nerazkaljena stoji?
Kje zvestoba bolj sloveča
Kot slovenske je krvi?

Da zatoraj sem Slovenka,
To me srčno veseli;
Ni mi treba biti Nemka,
Sila stara kar velí.

Ivanka Ipavska.

*) Pesmica ta nam sopet veselo spričuje čedalje večé število domoljubnih pevkinj. Le tako naprej!
Vred.